

ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКОЇ МОДЕЛІ СУДУ ПРИСЯЖНИХ

Ляховченко І. А.

*аспірант кафедри кримінального процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

В Україні триває процес впровадження демократичних реформ, серед яких особливе місце займає судова реформа, спрямована на ефективне забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Згідно з положеннями Концепції судово-правової реформи в Україні, основною метою цієї реформи є забезпечення реальної самостійності та незалежності судових органів, впровадження демократичних принципів правосуддя, що сформувався у світовій науці й практиці, а також гарантування громадянам права на розгляд їхніх справ компетентним, незалежним і неупередженим судом у межах змагального процесу [1].

Суд присяжних традиційно вважається одним із найбільш демократичних правових інститутів, оскільки він забезпечує колегіальне вирішення справ, знижує ймовірність судових помилок, сприяє більшій незалежності, народному характеру правосуддя, відкритості процесу та підвищенню рівня змагальності [2, с. 14]. Досить поширеною є думка, що демократичне суспільство неможливе без демократичного правосуддя, яке, своєю чергою, реалізується через наявність суду присяжних, особливо в такій моделі, де саме народ бере на себе ухвалення рішень, спираючись на принципи верховенства права [3, с. 139-140].

В Україні діє континентальна модель суду присяжних, що відповідає логіці побудови вітчизняної правової системи. Очевидно, для запровадження англо-американської моделі або хоча б окремих її елементів необхідно суттєво змінювати всю логіку побудови кримінального процесуального законодавства, що явно не буде відповідати такій меті. Крім того, на даний момент не існує єдиної думки щодо того, що англо-американська система є більш вдалою між континентальна. «Федеративна Республіка Німеччина відмовилася від запровадження суду присяжних англо-американського зразку ще в 1924 році, встановивши, що державі потрібен суд не емоцій, а професіоналів» [4, с. 56]. Тобто у більш «консервативній» романо-германській правовій системі можливість винесення вердикту виключно присяжними досить часто розглядається як поле для потенційних порушень. Вчені

зазначають, що під час ухвалення судового рішення присяжні передусім орієнтуються на власну совість, життєвий досвід і моральні переконання. Натомість професійні судді виносять рішення, керуючись виключно правовими нормами. Цю особливість можна виразити формулою: «спочатку - вердикт совісті, потім - вирок відповідно до закону». Таким чином, специфіка суду присяжних полягає в можливості одночасного застосування як природного права (через колегію присяжних), так і позитивного права (через професійних суддів). Це поєднання є унікальним і дозволяє суду присяжних максимально ефективно реалізовувати універсальні принципи соціального натуралізму, адже не протиставляє, а гармонійно поєднує природне і позитивне право як два взаємодоповнюючі аспекти єдиного правового явища. Саме такий механізм співіснування і взаємодії цих правових систем лежить в основі натуралістичної юриспруденції [5, с. 66]. З цієї причини професійні судді зазвичай виявляють скепсис щодо ефективності суду присяжних. Взагалі проблема належного здійснення правосуддя передусім пов'язана з незалежністю та об'єктивністю суду. Жодні права чи гарантії їх реалізації не матимуть сили, якщо справу розглядатиме упереджений суд. І при цьому не має значення, буде це один чи троє суддів-професіоналів, або ж суд присяжних [6].

Окрім того, раніше існувала точка зору, згідно з якою у випадках, коли ситуація є незрозумілою, один учасник голосує «за», інший — «проти», а остаточне рішення перекладається на головуючого, який фактично сам вирішує результат справи. У такій моделі присяжні не ухвалюють самостійного рішення і, відповідно, не несуть реальної відповідальності ні за перебіг справи, ні за ухвалені рішення [7, с. 87]. За переконанням В.М. Тертишника, коли законодавець покладає на присяжних обов'язок спільно з судьями вирішувати всі питання судового процесу, це створює передумови для виникнення колективної безвідповідальності - як з боку присяжних, так і професійних суддів, які за таких обставин можуть перекладати відповідальність за власні помилки чи зловживання на недосвідчених присяжних. У результаті останні можуть перетворитися на «ширму для судового безглуздя» [8, с. 223].

В цілому можна зазначити, що досить значна частина населення та, відповідно, науковців, досі скептично ставляться до залучення населення до здійснення правосуддя. Особливо це проявляється у випадках, коли присяжним надається можливість самостійно вирішувати питання вини чи невинуватості особи, тобто коли вони виносять вердикт за англо-американською моделлю. Тому ми вважаємо, що чинна на даний момент модель суду присяжних в Україні краще відповідає специфіці розвитку даного правового інституту та в достатній

мірі дозволяє вирішити питання щодо залучення населення до здійснення правосуддя.

Література:

1. Постанова Верховної ради України «Про Концепцію судово-правової реформи в Україні» від 28.04.1992 року № 2296-ХІІ / База даних «Законодавство України». ВР України URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2296-12>

2. Білоусенко В. Г., Пилипчук П. П. Суд присяжних: яким йому бути? Вісник Верховного Суду України. 1998. № 2. С. 4–19.

3. Шишкін В. Формування суду присяжних (досвід Іспанії). *Право України*. 2002. № 2. С. 139–142.

4. Моргун С. О. Суд присяжних в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2018. 210 с.

5. Костенко О. М. Культура і закон у протидії злу : монографія. Київ : Атіка, 2008. 352 с.

6. Світлі і темні сторони суду присяжних : офіційний сайт інтернет видання «Закон і бізнес» URL: http://zib.com.ua/ua/print/8257-chi_gotovi_ukrainci_do_naycinnishoi_roboti_yaku_mozhe_vikona.html

7. Бринцев В. Д. Стандарти правової держави: втілення у національну модель організаційного забезпечення судової влади : монографія. Харків : Право, 2010. 464 с.

8. Тертишник В. М., Солнишкіна Н. С. Суд присяжних: суть ідеї та її мімікрія при формуванні кримінального судочинства України. *Право і суспільство*. 2012. № 3. С. 221–224.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-292-3-137>

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Антоненко А. О.

аспірант

Запорізького національного університету

Євроінтеграційний вибір України, тісна співпраця із Сполученими Штатами Америки обумовили стрімкий розвиток антикорупційного законодавства України в останні роки. Створення Національного